

13–22-vuotiaiden nuorten oireiden ja toimintakyvyn perusteella arvioitu kiireetön erikoissairaanhoido diagnoosista riippumatta (nuorisopsykiatria)

Perusterveydenhuollon tehtävät

- Häiriöiden tunnistaminen, lievien ja tilanteen mukaan harkiten keskivakavien häiriöiden hoito tarpeenmukaisessa yhteistyössä opiskeluhoollon, sosiaalitoimen ja muiden viranomaisten kanssa
- Erikoissairaanhoidoa vaativien häiriöiden tunnistaminen, lähettäminen ja yhteistyö erikoissairaanhoidon aikana erikoissairaanhoidon sekä tarpeen mukaan opiskeluhoollon, sosiaalitoimen ja muiden viranomaisten kanssa
- Jatkohoidon toteuttaminen erikoissairaanhoidon ohjeistuksen mukaisesti

Erikoissairaanhoidon tehtävät

- nuorten vakavien mielenterveyden häiriöiden hoito tarpeenmukaisessa yhteistyössä perusterveydenhuollon, sosiaalitoimen, opiskeluhoollon ja muiden viranomaisten kanssa

Lasten- ja nuorten mielenterveystyön palvelukartta [LINKKI](#)

- Lasten ja nuorten mielenterveystyön palvelukartta on ammattilaisten avuksi laadittu sähköinen työväline, joka sisältää lasten ja nuorten arviointilomakkeet sekä hoidon ja tuen tarpeisiin ja hoitosuosituksiin liittyvää ohjeistusta ammattilaisten päätöksenteon tueksi ja monialaisen työnjaon selkeyttämiseksi. Palvelukartta sisältää perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen, järjestöjen ja yksityissektorin palveluiden kuvauksia siten, että ne muodostavat lapsille, nuorille ja heidän perheilleen helposti avautuvan kokonaisuuden ilman toiminnallisia rajoja.
- Palvelukartan tavoitteena on turvata asiakasnäkökulmasta lapsen ja nuoren tuen ja hoidon oikea-aikaisuus, tarpeenmukaisuus, riittävyys ja sujuvuus yli organisaatorajojen sekä eri ammattiryhmien kesken. Päämääränä on myös yhtenäistää tuki- ja hoitokäytäntöjä sekä selkiyttää varhaisen tuen, tutkimusten ja hoidon porrastusta.

Kiireettömän hoidon perusteet erikoissairaanhoidossa

- Arviointilomaketta voidaan käyttää nuorten terveystarkastuksissa ja ongelmatilanteita arvioidessa apuna hoidon tason ja muiden interventtioiden tarpeen harkinnassa. Yli 10 mutta alle 45 pistettä saattaa edellyttää interventioita paitsi perusterveydenhuollolta myös sosiaalitoimelta, opiskeluhoollolta tai muilta viranomaisilta. Kriteerejä voidaan hyödyntää myös erikoissairaanhoidon lähetettäessä.
- Erikoissairaanhoidon pääsyn kriteerien täyttyminen arvioidaan erikoissairaanhoidossa. Hoitoon pääsyn perusteena on, että nuorella todetaan jokin psykiatrinen häiriö häiriö

(voidaan asettaa jokin tautiluokituksen mukainen psykiatrinen diagnoosi) ja kriteereillä mitattuna ylittyy 50 pisteen raja.

Oireet ja riskit

(arvioi jokainen alakohta seuraavasti: ei lainkaan, lieviä, kohtalaisia, vakavia oireita tai riskejä)

- *25 pistettä: Ainakin yksi luetelluista oireista tai riskeistä on vakava tai kohtalainen:*
 - Vaara itselle
 - Vaara muille
 - Psykoottisia oireita
 - Sisäänpäin suuntautuneita oireita (kuten masennus, ahdistuneisuus, poikkeava ja vahinkoa aiheuttava syömiskäyttäytyminen)
 - Ulospäin suuntautunut tai tuhoava käyttäytyminen (kuten väkivaltainen, poikkeavan aggressiivinen tai uhakas käyttäytyminen, tulipalojen sytyttely, vahingoittava seksuaalikäyttäytyminen)
 - Haittaa aiheuttavaa päihteiden käyttöä
 - Nuoruusiän kehityksen viivästyminen tai lukkiutuminen

Toimintakyvyn aleneminen

(arvioi jokainen alakohta seuraavasti: ei lainkaan, lievä, kohtalainen tai vakava alenema)

- *25 pistettä: Ainakin yhdellä luetelluista toimintakyvyn alueista on alenema tai ongelma on kohtalainen tai vakava (tai CGAS arvio 41–50 tai alle 40):*
 - Toimintakyky on alentunut koulutyössä
 - Toimintakyky on alentunut sosiaalisissa ja ystävyssuhteissa.
 - Toimintakyky on alentunut kotiympäristössä ja suhteessa vanhempiin
 - Toimintakyky on alentunut iänmukaisessa itsestä huolehtimisesta
 - Nuori eristäytyy kotiin, syrjäytymiskehitys alkamassa
 - CGAS* tai GAF** arvio (ei alenemaa yli 60, vähäistä alenemaa 51–60, kohtalaista alenemaa 41–50, vakavaa alenemaa <40).

Muut keskeiset riskitekijät

(arvioi jokainen alakohta seuraavasti: ei lainkaan, lievä, kohtalainen tai vakava ongelma)

- *20 pistettä: Ainakin yksi luetelluista riskitekijöistä on vakavan tason*
- *10 pistettä: Ainakin yksi luetelluista riskitekijöistä on lievä tai kohtalainen*
 - Ongelmia perheen kyvyssä tukea nuorta
 - Nuorella on sopeutumisvaikeutta aiheuttava tai psykiatrinen hoitoa mutkistava ruumiillinen sairaus
 - Nuorella on kaksi tai useampia samanaikaisia mielenterveyden häiriöitä
 - Vanhemman vakava mielenterveyden häiriö, etenkin psykoosisairaus

Ennuste ilman erikoistason psykiatrista hoitoa

(hyvä, kohtalainen, huolestuttava, huono)

- *30 pistettä: Huono*

- 25 pistettä: *Huolestuttava*

*CGAS = alaikäisten Global Assessment Scale 1

** GAF = Global assessment of functioning

Käypä hoito –suositukset

ADHD (aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö, lapset ja nuoret) Käypä hoito –suositus
<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suositukset/suositus?id=hoi50061>

Depressio Käypä hoito –suositus <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suositukset/suositus?id=hoi50023>

Kaksisuuntainen mielialahäiriö Käypä hoito –suositus
<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suositukset/suositus?id=hoi50076>

Syömishäiriöt Käypä hoito –suositus
<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suositukset/suositus?id=hoi50101>

Työryhmä

Riittakerttu Kaltiala-Heino, Tays

Eila Laukkanen, KYS

Pekka Närhi, HUS

Henna Haravuori, Thl

Yhteyshenkilö

Riittakerttu Kaltiala-Heino (riittakerttu.kaltiala-heino(at)pshp.fi)